

Med rør i flere dimensioner og længder kan man nemt bygge sin helt egen have, og det er enkelt at flytte på dem og afprøve forskellige opstillinger. FOTO: TOBIAS JOHNSEN

Plastik, planter og perspektiv

På asfalt og fliser, hvor by og bygninger har fortrængt jord og planter, kan plastik give plads til liv. Projektet *Garden to Connect* har forvandlet stumper af PVC-rør til urbane urtepotter og skabt bæredygtige byhaver, der forbinder mennesker med både jord og hinanden.

AF MARIANNE MIKKELSEN

Plastikrør er så lette at transportere, at man kan have plads til en hel have i en ladcykel. FOTO: MARIANNE MIKKELSEN

For alle os, der bor og lever i byen, gør det en verden til forskel med selv den mindste smule grønt i det grå landskab. Især hvis du hverken ejer eller har adgang til at dyrke jord, kan en lille byhave være lidt af en åbenbaring. Der er masser af måder, man kan lave byhaver og højbede på, og med rester af PVC-rør er det billigt, bæredygtigt og utrolig fleksibelt.

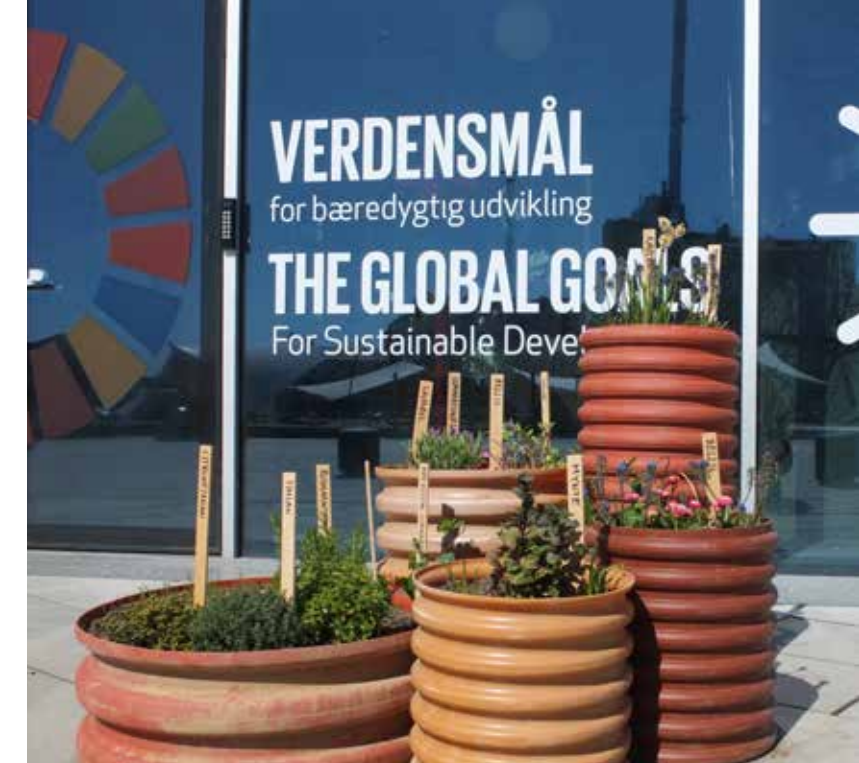
PLASTIK SOM HØJBEDSMATERIALE

Plastik er et nemt og praktisk materiale at plante i: Det vejer meget lidt, det er let at save i de ønskede længder, det får ingen skarpe kanter, det kan tåle både frost og slag, det holder godt på vandet, og så kan det være helt gratis. Om man kan lide synet af det eller ej, er naturligvis en smagssag – ligesom brugen af træ, stål, keramik mv.

På enhver byggeplads ser man stumper af orange plastrør, der bliver skåret af, når der f.eks. lægges kloak. De fleste byggepladser er glade for at slippe af med deres rester af rør, og på den lokale genbrugsstation kan man også tit få lov at hente rør, når bare man spørger om lov.

PVC (polyvinylchlorid) er en af de typer plast, der er mest anvendt i byggeriet, og omkring en tredjedel af PVC-byggeaffaldet bliver genanvendt. Ved at bruge rørene til haver, i den form de allerede har, sparer vi energi og ressourcer til at indsamle og smelte rørene om til nye rør.

PVC-rør er ikke skabt til dagslys, så de bleges af sol, men de bevarer deres styrke. De lidt mørkere rør af PE bevarer den mørkeorange farve – også i fuld sol – og det samme gælder vandværkeres blå rør af PE (polyethylen). Der vil ofte stå forkortelsen PVC eller PE på rørene. Alternativt kan man spørge en medarbejder på byggepladsen eller genbrugsstationen.

Man kan trykt dyrke spiselige afgrøder i plastrør af PVC og PE. Det udtaler toksikolog Lars Blom, der har deltaget i Miljøstyrelsens undersøgelse af gamle vandløb. FOTO: MARIANNE MIKKELSEN

HØJ FLEKSIBILITET

Hvis man har skabt en lille byhave af plastrør på et offentligt areal, er det en kæmpe fordel at kunne flytte haverne igen. Efter bare en måneds vækst holder rødderne så godt på jorden i rørene, at man kan tippe dem, skubbe en plade ind under og løfte eller køre haven til en ny placering. Det gør det også nemt at prøve af og udvikle på opstillingen af en have – helt uden at skulle forstyrre planterne. Når flere kommer til, eller fællesskabet formindskes, kan man tilføje eller fjerne rør, så haven passer til dem, der bruger den. Og bliver man nødt til at nedlægge sin have, så afleverer man bare rørene på genbrugsstationen, så de kan genopstå som nye rør.

Som i andre højbede beskytter rørene højden mod trampende fødder – det kan især være vigtigt i børneinstitutioner. Og er man blevet så gammel, at der er langt ned til jorden, så vælger man bare rør i en passende højde.

GARDEN TO CONNECT FORBINDER MENNESKER OG PLANTER

I Aarhus har vi lavet haver i PVC-rør i adskillige år. Vi kalder det *Garden to Connect*, og projektet er støttet af PVC Informationsrådet i Danmark og deres europæiske samarbejdsorganisation Vinyl Plus. Vi er i 2023 Betina Ringby og Marianne Mikkelsen, der driver projektet og samarbejder med de mange forskellige mennesker, der har deltaget i de forskellige aktiviteter. Det giver luft under vingerne at have penge, forbindelser og opbakning.

Vi har blandt andet lavet haver i vuggestuer, børnehaver, skoler, plejehjem, på festivaler, ved sundhedshuse og biblioteker, i parker og fælleshaver. Vi har altså plantet med både små børn og demente ældre, hvor overblik og koncentrationsevne er

Betina Ringby planter med børn fra et af Kigalis slumkvarterer. Børnene har ikke tidligere haft mulighed for at dyrke egne grønsager, så udbyttet er et vigtigt tilskud til en ellers meget ensidig kost. FOTO: BETINA RINGBY

En af haverne i Rwanda var for sårbare ældre mennesker med mentale udfordringer, blandt andet overlevende fra folkemordet i 1994. FOTO: BETINA RINGBY

begrænset og med deltagere, der ikke talte dansk, hvor denne form for have viste sig at være superenkel at forstå og deltage i.

Siden 2022 har vi også skabt haver i Rwanda i og omkring hovedstaden Kigali. I et slumkvarter ligger Indaro Centeret, der er et værested for børn af forældre med begrænsede ressourcer. Her har de brugt haverne som læringsrum og et sted, hvor børnene kunne få et frirum fra en hverdag, hvor de ellers ofte må tage ansvar som små voksne. Grønsagerne har været et vigtigt supplement til en ensidig kost og modvirket fejlernæring. De var vældig hårdt ramt af covid-19 nedlukninger, men har nu lært, at de kan dyrke mad til sig selv og de yngre børn i centeret. Haverne gav også anledning til at snakke om miljø og skabe en kultur, hvor ingen længere smider affald omkring haverne. Plastrørens evne til at holde på fugten er særligt værdifuld her, fordi det er hårdt arbejde at hente vand i den nærmeste flod.

Det at skabe haver i Rwanda har skærpet vores forståelse for, hvordan samarbejde om planter kan indgå i arbejdet med verdensmål – ydre såvel som indre. De fem indre mål: at være, tænke, relatere, samarbejde og handle beskrives som forudsætninger for at kunne arbejde for de 17 ydre verdensmål, der bl.a. handler om at mindske fattigdom, sult og ulighed, at beskytte livet på land og skabe bæredygtige byer og lokalsamfund.

FÆLLESSKABERNE GROR

Som havemenneske og naturvejleder er jeg til at starte med meget optaget af dét, der vokser *inde i rørene*: Spiselige planter, smukke planter, sjove planter og planter med gode historier. Men *uden for rørene* og omkring enhver lille plante er der også vækst i form af nye venskaber.

De seneste mange år har jeg især dyrket haver uden for hækken, nemlig i havefællesskaber og fælleshaver. Når man bor i lejlighed og ikke lige ejer et middelstort fritidslandbrug på Mols, så er forskellige byhaver en mulig adgang til sorte negle. Og alle steder har jeg fået så meget mere end friske krydderurter med hjem.

Når mennesker mødes udendørs omkring en byhave, så er der mulighed for samtaler, forbindelser og fællesskaber. De udendørs mødesteder omkring noget fælles tredje, nemlig levende grønne planter, giver plads og muligheder for menneskelig vækst i fællesskaber. Og ja, det lyder højtideligt. Det er det også, for vores menneskelige trivsel og evne til både at møde og give plads til hinandens forskelligheder er lige så vigtig som kampen for klima og biodiversitet. Hvis vi ikke lever liv, der giver glæde, så har vi hverken god grund eller energi til at holde liv i livet. ☺

MARIANNE MIKKELSEN er selvstændig naturvejleder og projektleder. Hun arbejder især på *Garden to Connect* og holder planteværksteder på plejehjem. I 2023 var hun ansat i Aarhus Kommunes klimainsats til at skabe grønne fællesskaber. Marianne er optaget af nærnatur, bynatur, trivsel, klima og biodiversitet.
www.miklsn.dk
www.gardentocconnect.eu
 SOME: @gardentocconnect